

N:o 93.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående stipendier för utbildning af tuberkulosläkare; gifven Stockholms slott den 11 mars 1910.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att för år 1911 på extra stat ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å 5,400 kronor, att användas till stipendier för läkare, som genomgå utbildningskurser i tuberkulossjukvård, med rätt för Kungl. Maj:t att låta af detta belopp förskottsvis under år 1910 af tillgängliga medel för ifrågavarande ändamål utanordna 2,700 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF ADOLF.

Hugo Hamilton.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1910.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 greve EHRENSVÄRD,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 von SYDOW.

Departementschefen, statsrådet greve Hamilton anförde vidare:

Uti skrifvelse den 30 maj 1908 har Riksdagen i samband med anmälan af sitt beslut i anledning af Kungl. Maj:ts till Riksdagen gjorda framställning angående anslag till uppförande af tuberkulossjukvårdsanstalter m. m. anført, att inom Riksdagen yppat sig någon tvekan, huruvida vårt land ägde tillräckligt många för tuberkulossjukvården särskildt skolade läkare för att möta det behof af sådana, som anordnandet af ett stort antal tuberkulosvårdsanstalter skulle medföra. I anledning häraf hade Riksdagen ansett sig böra meddela, att, enligt hvad Riksdagen inhämtat, Svenska nationalföreningen mot tuberkulos sedan år 1904 till läkare utdelat stipendier, i regel sex om året, för studier af sådan vård vid Konung Oscar II:s jubileumsfonds sanatorier, och att föreningen hade för afsikt att äfven framdeles fortsätta därmed.

Det kunde tilläggas, anförde Riksdagen vidare i sin berörda skrifvelse, att föreningen på senare tid beslutat utdela stipendier jämväl åt sjuk-sköterskor för idkande af studier vid tuberkulossjukvårdsanstalter. Riksdagen hade dock funnit denna fråga vara af den vikt, att intet borde försummas, som kunde göra våra läkare fullt förtrogna med de moderna metoderna för upptäckande och behandling af tuberkulos.

Med anledning af hvad Riksdagen sålunda anfört anbefallde Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 6 augusti 1908 medicinalstyrelsen att taga under öfvervägande, hvilka åtgärder borde vidtagas för erhållande af ett tillräckligt antal för tuberkulossjukvården särskildt utbildade läkare samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag i ämnet.

Till åtlydnad af den sålunda gifna befallningen har medicinalstyrelsen, som infordrat och fått mottaga yttrande i ärendet från öfverstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond, den 21 januari 1910 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet.

Innan jag går närmare in på detta medicinalstyrelsens utlåtande, ber jag få omnämna, att universitetsexamenskommittén i sitt den 9 april 1904 afgifna betänkande angående examina samt undervisnings- och studieväsendet inom universitetens medicinska fakulteter och vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet yttrat sig rörande läkarnas utbildning med hänsyn till lungsjukdomarnas diagnos. Kommittén anför sålunda:

»Hvad lungtuberkulosen angår, synes det kommittén, som om ett af de viktigaste villkoren för framgång i den kamp, som nu pågår mot denna förhärjande sjukdom, skulle ligga däruti, att landets läkare vinna den största möjliga färdighet i sjukdomens igenkännande redan i dess tidigare stadier och fullgoda insikter i dess behandling och i de åtgärder, som äro ägnade att förhindra dess öfverförande på andra. Från olika håll har framhållits, att de utgående läkarna i allmänhet icke äro så väl rustade för striden mot lungtuberkulosen som möjligt och önskvärdt vore. Anledningen härtill torde delvis vara att söka däruti, att vid våra medicinska kliniker fall af lungsot i olika stadier af lätt insedda skäl icke mottagas i så stort antal, att de studerande under sin kliniska tjänstgöring kunna förvärfva en tillfredsställande, på egen iakttagelse grundad kännedom om denna sjukdom. Ett annat skäl synes ligga däruti, att på grund af olämplig anordning af den polikliniska tjänstgöringen och otillräckliga lärarkrafter vid densamma det stora klientel, som passerar Serafimerlasarettets medicinska poliklinik och hvaribland äfven talrika fall af lungtuberkulos torde förekomma, icke i önskvärd grad tillgodogjorts för undervisningen. Äfven om de studerande vid

början af de propedeutiska tjänstgöringarna inhämtat grunderna för lungsjukdomarnas diagnos, synes det vara nödvändigt, att dessa kunskaper kompletteras på ett mera försigkommet stadium, om resultatet af läkarnas utbildning i detta afseende skall blifva tillfredsställande. Den granskning af föreläsningsdiarierna från de medicinska fakulteterna och Karolinska institutet, som kommittén haft tillfälle att anställa, har gifvit ytterligare stöd för den uppfattningen, att vid den kliniska undervisningen vanligen alltför litet afseende fästes vid lungtuberkulosen, som ju dock är vår farligaste folksjukdom.

Åtskilliga medel kunna tänkas för att åstadkomma en förbättring af vår läkarutbildning i berörda afseenden. Så t. ex. kunde — i likhet med hvad redan skett i Uppsala — äfven vid de båda andra medicinska högskolorna särskilda kliniker för bröstsjuka upprättas och bestämmelse utfärdas, att en viss del af den medicinska kliniska tjänstgöringen eller assistenttjänstgöringen skulle fullgöras vid dessa bröstkliniker. En utväg, som äfven synes ägnad att leda till det afsedda målet, vore inrättandet af en större specialpoliklinik för lungtuberkulos i Stockholm med därmed förbunden »dispensaire» efter franskt mönster, vid hvilken de studerande kunde förrätta en del af den polikliniska tjänstgöring, som kommittén anser böra försiggå samtidigt med den föreslagna fyra månaders tjänstgöringen vid Karolinska institutets medicinska klinik. Helt visst förtjänar det äfven att tagas i öfvervägande, huruvida ej frågan skulle kunna lösas därigenom, att de studerande under viss kortare tid, t. ex. en månad, finge tjänstgöra vid något af våra lungotsanatorier, där ju ett från undervisningssynpunkt särdeles fullständigt kliniskt material finnes samladt och där den studerande finge tillfälle att förvärfva sig goda insikter i lungsjukas behandling och i tuberkuloshygien.»

Dessa kommitténs uttalanden väckte gensagor från de medicinska myndigheterna, som yttrade sig öfver betänkan det. Sålunda anförde kommitterade för Karolinska institutets lärarkollegium i skrifvelse till lärarkollegiet i oktober 1904 härom följande:

»Medicine kandidaten börjar sina kliniska studier med att nästan uteslutande ägna sig åt den s. k. fysikaliska undersökningen af hufvudsakligen lungor och hjärta. Denna undervisning har sedan många år bedrifvits på en särskild sjukhusafdelning, afsedd hufvudsakligen för tuberkulösa i alla stadier, och denna kurs har lämnats af en lärare, som speciellt ägnat sig åt studiet af tuberkulosen.

Efter där fullbordad kurs (under omkring två månader) vägledas de tjänstgörande under fyra månader å akademiska sjukhuset, och enligt åtminstone under åren 1882—1900 i Uppsala följd praxis har vid journal-

skrifningen mycken vikt lagts på undersökning af bröstets organ. Därjämte har vid den dagliga polikliniken tuberkulösa, isynnerhet i begynnelsestadiet, oafåtligt varit föremål för praktisk diagnostik och behandling.

I Lund torde undervisningen i hufvudsak vara tämligen lika anordnad.

Vid den medicinska kliniken å Serafimerlasarettet har i regel af hvarje klinikant fordrats detaljerad undersökning af bröstorganen i de honom tilldelade fallen; och då man betänker, att tuberkulos är en så ytterst vanlig åkomma, så är klart, att studiet af hvarje sjukdomsfall ger anledning att undersöka, om denna sjukdom finnes eller ej. Det bör ock framhållas, att det är lika viktigt att kunna afgöra, om sjukdomen icke finnes, som att kunna diagnosticera densamma.

Å Serafimerlasarettets poliklinik är tilloppet af lungtuberkulösa i olika stadier mycket stort; och sällan går en poliklinikdag, utan att i ett eller flera fall tuberkulos i lungspetsarna diagnosticeras och behandlas. Läggas härtill det antal af tuberkulösa, som å pediatrika polikliniken och å barnsjukhuset blir föremål för demonstration och undervisning, så inses tillfullo, att lungtuberkulosen snart sagdt dagligen blir föremål för undervisning. Om universitetskommittén trott sig kunna sluta till motsatsen däraf, att de inlämnade diarierna ej omtala alla dessa små föredrag och demonstrationer, så fara de vilse. Dessa demonstrationer upptagas i diarierna så sällan, emedan de äro så alldagliga.»

Medicinska fakulteten vid Uppsala universitet yttrar sig i samma fråga den 31 januari 1905 på följande sätt:

»Rörande undervisningen i lungtuberkulos hafva kommitterade uttalat den mening, att de utgående läkarna i allmänhet icke äro så väl rustade för striden mot lungtuberkulosen som möjligt och önskvärdt vore. I den mån detta yttrande afser att framhålla önskvärdheten af, att de utgående läkarna ägde större diagnostisk förmåga gentemot lungtuberkulosen, kan fakulteten gärna biträda detta uttalande, helst som det torde vara en allmängiltig sats, att läkarna alltid böra eftersträfvat en ytterligare skärpt diagnostisk förmåga, och detta ej blott gent emot lungtuberkulos utan äfven gent emot andra sjukdomar.

Hvad åter angår de kommitterades yttrande att vid den kliniska undervisningen vanligen alltför litet afseende fästes vid lungtuberkulosen, anser fakulteten sig för sin del kunna med bestämdhet tillbakavisa denna anmärkning.»

Under erinran om dessa yttranden från Karolinska institutets lärarkollegium och medicinska fakulteten vid Uppsala universitet anför medicinalstyrelsen i sitt utlåtande den 21 januari 1910, att en fast grund

att därpå uppföra en utvidgad kunskapsbyggnad och att däromkring samla erfarenhet om tuberkulosens diagnostik och behandling således meddelas hvarje svensk medicine studerande. Detta berättigar dock icke, yttrar medicinalstyrelsen vidare, till påståendet, att den ny-examinerade medicine licentiaten är kompetent att på eget ansvar öfvertaga vården af ett tuberkulossjukhus. Den fullkomning i utbildningen, som han för sådant ändamål behöfver, inhämtades bäst på ett specialsjukhus för tuberkulos; och torde enligt styrelsens mening jubileumsfondens folksanatorier och på likartadt sätt inrättade tuberkulosvårdsanstalter erbjuda de allra bästa betingelserna för den behöfliga erfarenhetens och öfningens förvärfvande. Sanatoriernas öfverläkare hafva själfva, säger styrelsen, vid sanatorierna vunnit stor kompetens i tuberkulosfrågor, i det sjukmaterialet därstädes lämnar synnerligen goda tillfällen till studier särskildt för läkare, som redan vunnit den mognad, hvarom medicine licentiatexamens afläggande innebär ett bevis, och som afsiktligt söka vinna specialutbildning.

Medicinalstyrelsen erinrar tillika därom att, utom de läkare, som genom de af Svenska nationalföreningen mot tuberkulos inrättade stipendier för att på sanatorierna söka utbildning i kännedom om tuberkulosen och dess behandling årligen vinna ökade kunskaper på området, andra utbildas genom praktiken å de på de större sanatorierna inrättade underläkarbefattningarna. Dessa befattningar byta icke sällan innehafvare, och på detta sätt utgår mången ung läkare i praktiken med synnerligen goda kunskaper i tuberkulossjukvård. Flera f. d. sanatorieunderläkare hafva också, enligt hvad styrelsen meddelat, vunnit anställning såsom läkare vid nya tuberkolosvårdsanstalter.

Sedan Riksdagen beviljat statsbidrag för uppförande och inrättande af tuberkulossjukvårdsanstalter äfvensom för driftkostnaderna vid sådana, pågår emellertid, anför styrelsen vidare, för närvarande med stor ifver byggandet af tuberkulossjukhus i alla delar af landet. Förutom de 810 sjukplatser, som finnas å specialsjukhus af ifrågavarande slag eller tuberkulosafdelningarna å sjukhus, antagas icke mindre än 1,395 sjukplatser å 19 olika ställen tillkomma under loppet af år 1910, hvarjämte uppförandet af ytterligare en del tuberkulossjukhus torde under året påbörjas. Häraf framgår, att behovet af för vård af tuberkulösa speciellt utbildade läkare är och än mera kommer att blifva stort. Styrelsen finner det därför önskvärdt, att ökad tillfälle beredes unga läkare, som så åstunda, att erhålla specialutbildning i tuberkulossjukvård, och anser, att detta mål lämpligast och kraftigast befordras genom inrättandet af stipendier för ändamålet.

I det yttrande, som medicinalstyrelsen infordrat från öfverstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond, har öfverstyrelsen meddelat, att hinder icke möter för legitimerade läkare att vid fondens sanatorier erhålla utbildning på följande villkor nämligen:

att undervisningen ordnas i kurser om högst två månader efter af medicinalstyrelsen uppgjord plan,

att högst två läkare samtidigt vid ett och samma sanatorium studera sjukvården,

att studerande såsom ersättning för kost och logi erlägger en betalning af 3 kronor 50 öre om dagen, samt

att såsom ersättning för meddelad undervisning erlägges för hvarje studerande ett belopp af 100 kronor för hel kurs.

Med afseende på de föreslagna stipendiernas storlek har medicinalstyrelsen, enär den för utbildning behöfliga tiden enligt styrelsens åsikt är *minst* två månader, men öfverstyrelsen för jubileumsfondens sanatorier angifvit denna tid såsom maximum för en kurs, funnit lämpligt förorda två månader för sådana studier. Då den direkta kostnaden för stipendiatens kost och bostad samt undervisning för nämnda tid kan beräknas uppgå till 310 kronor förutom resekostnader med mera, har medicinalstyrelsen ansett, att 450 kronor böra anslås till hvarje stipendium. Får stipendiet denna storlek, blir skillnaden mot de fördelar, som tillkomma Svenska nationalföreningens mot tuberkulos stipendiater, obetydlig. Dessa åtnjuta nämligen för två månaders vistelse vid något af jubileumsfondens folksanatorier Hålahult, Hesseleby och Österåsen ett stipendium af 100 kronor samt fri bostad, kost och undervisning.

Medicinalstyrelsen anser vidare, att det för närvarande är tillräckligt om sex sådana stipendier utgå för år, samt att det för framtiden må bero på förhållandet mellan tillgång till och efterfrågan på speciellt utbildade tuberkulosläkare, huru många sådana stipendier böra anvisas hvarje år.

Sedan medicinalstyrelsen därefter framhållit, att styrelsen, i händelse medel till stipendiens utdelande blifva anslagna, torde böra erhålla uppdrag att inkomma med förslag angående de närmare föreskrifterna för stipendiernas utdelning och planen för undervisningskurserna med mera, anför styrelsen, att styrelsen beträffande stipendiernas utdelning anser det vara af stor vikt, att företrädesvis yngre läkare utbildas till tuberkulosläkare och att således icke större tjänst- eller lefnadsålder bör gifva företräde vid stipendiernas utdelande utan snarare goda examensvitsord.

På grund af hvad medicinalstyrelsen sålunda anført har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande för hvartdera af åren 1910 och 1911 af ett anslag på extra stat å 2,700 kronor till stipendier för läkare, som genomgå utbildningskurser i tuberkulossjukvård.

Jag delar medicinalstyrelsens uppfattning om behovet att vidtaga åtgärder för att så stort antal läkare som möjligt må erhålla grundlig insikt i tuberkulosens hygien och särskildt färdighet i undersökning och behandling af lungsiktiga.

Då detta på lämpligaste och bästa sätt synes kunna ske genom inrättande af stipendier för att bereda unga läkare tillfälle att å jubileumsfondens sanatorier erhålla undervisning i dessa stycken och jag icke funnit något att erinra mot de föreslagna stipendiernas storlek eller antal, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1911 på extra stat ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å 5,400 kronor, att användas till stipendier för läkare, som genomgå utbildningskurser i tuberkulossjukvård, med rätt för Kungl. Maj:t att låta af detta belopp förskottsvis under år 1910 af tillgängliga medel för ifrågavarande ändamål utanordna 2,700 kronor.

Hvad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnade, att proposition i ämnet skulle aflåtas till Riksdagen af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Carl Stålhammar.